

LI-FU-SZUN GAZDA ÉS CSELÉDEI (IV.)

Irta: REMENYIK ZSIGMOND (Budapest)

Költészet és valóság. Mélységes tiszteletben a csendbiztos ur iránt és alázatos lelkesedésben a védőrségi intézmény irányában, kétségbe voltam esve, hogy a kancelláriáról ilyen megokolatlanul kitétek szűrőmet. Csak legalább kaptam volna valamit a dorongokon, rugásokon, szidalmakon és bekóterozásokon kívül, amit hazavihettem volna éhező családomnak, feleségemnek és alávaló gyerekeimnek, akik úgy tekintettek énám míg a csendbiztos fullajtárja voltam, mint a fénylő napra. Költeményeimet ugyan nem sokba vették, a gazda iránti mélységes hódolatomat nevetségesnek és agyalágyultságnak tartották, de ha megjelentem esténként hónom alatt egy nagy levél pacallal, vagy egy kis kosár zabihállal, az édig dicsőítettek és mélyen meghajolva ejtették ki nevemet. A világnak ily alacsony szempontból való megítélése utálattal töltött el ugyan, de emelkedett szellemmel mindig sikerült alacsony gondolkodásukat megérteni és úgy tekinteni le rájuk, mint ahogy a száználmas kapaszkodókra tekinteni csak egy ihletett költő képes.

Nem mertem tehát megjelenni pacal és egyéb ennivaló nélkül, bár lelkem teli volt isteni melódiákkal. A kerekorrú disznókról szóló ének különösen nagy büszkeséggel töltött el, dédelgettem szivemben ezt az éneket, akár a madár puha fészkében fiókáit. Amellett fel is voltam mélységesen háborodva, hisz áldottemlékü don Martin csendbiztos ur megbizását szóról szóra a legpontosabban teljesítettem, nem értettem meg tehát szigorúságának az okát. El voltam szánva rá, hogy hibámat jóváteszem, kiköszörülöm a csorbát, dicsőséget hozok, ha már egyebet nem is, szerencsétlen családom nevére. Bemutatom a csendbiztosnak alázatos ragaszkodásomat, megbízhatóságomat, mélységes tiszteletemet a védőrség nemes intézménye iránt, egyszóval mindent megteszek, ami tőlem telik.

Míg így gondolkoztam egy csenevész fácska árnyékában a hideg esőben, egyszer csak látom hogy egy harapós kutya, a Panchó, akit a kikötőből már régen ismertem, szájában egy ócska, zsinóros zubbonyal a szemétdomb irányába szalad. Felkaptam egy vastag dorongot, meghajítottam a Panchót, aki kiejtette szájából a zsiros zubbonyt, féllábát vonitva felemelte és odábbkullogott. A sarokról vicso-ritotta rám fogait. Kezembe vettem a zubbonyt, egy védőrségi zubbony volt, meglehetősen szétfeszelve és bepiszkitva. Arról hogy azt felvehessem, szó sem lehetett. De paszomántjai és csillagjai még elég jó állapotban valának, letéptem tehát azokat, a zsiros zubbonyt odahajítottam a Panchónak, aki felkapta azt és elszaladt vele. Gondoltam, hogy hagy lakjon jól szegény.

Le-Pei-ting manisasszonynál, aki akkora volt akár egy mustoshordó, tüt kértem és cérnát. Jó erősen rávarrtam ingemre a védőrgombokat, paszomántokat és csillagokat, hálából elszavaltam a manisasszonynak a kerekorrú disznócskákról szóló legújabb versemet és nyakam közé szedtem meztelen lábaimat. Meg sem álltam a kancelláriáig. Éppen esteledett és szállt le a hideg köd. Alázatosan, kezemben kerek kalapommal, áthaladtam az udvaron, lábaimat a sikos köveken elővigyázatosan emelgetve. Mindenkinek, aki velem szembejött tisztességtudóan szalutáltam. Furesán bámultak rám és a védőrök nagyokat köptek amerre elhaladtam. A csendbiztos irodája nem volt kivilágítva, zárva volt és sötét. Leültem tehát az ajtó elé és türelmesen

vártam.

Kisvártatva jött don Martin, a csendbiztos. Már messziről hallottam hogy közeledik, nagyokat morgott és zsebében pénzt csörgetett. Ruhájáról bőségesen hullottak le a halmaradványok, kenyérmorzsák és nagy cseppekben csurgott le róla a sör. Amint megpillantott, összehunyorította szemét és megtántorodott. Én tisztelettel tudóan felemelkedtem, összeütöttem előtte bokámat és szalutáltam. Szívem hangosan dobogott és egész testemben remegtem. A csendbiztos az ajtó előtt felgyújtotta a lámpát, kék lett egész testében és alig akart szemeknek hinni.

— Nem megmondtam neked Luis, — mondotta a csendbiztos viszatartva iszonyatos haragját, kezeit hátán keresztbefonva és fogaival úgy vicsorítva rám, akár egy veszett kutya, — nem megmondtam neked, hogy pusztulj még a környékről is, ha nem akard hogy eleve-nen lenyúzzam a bőrödöt. Megmondtam hogy kellemetlen vagy nekem és ezzel vége. Erigy el Arequipába Pintoéhoz, legjobb lesz ha viszed magaddal pereputtyodat, hogy még magotok se legyen itt a közelemben.

— Don Martin, tiszteletreméltó uram, — válaszoltam a csendbiztosnak és újból szalutáltam előtte, összeütve bokámat, — nem bánom akármit is tesz velem, én itt akarok maradni a védőrségen, itt akarok eselédesskedni, vigyázni nagyhatalmu uramnak, Li-Fu-szun gazdának életére, jószágaira, lelkeüvére, mert úgy látom, hogy az komolyan veszélyben forog. Nem bánom akármit is tesz velem csak engedje meg hogy itt maradhassak.

A csendbiztos most megtántorodott, nem akart hinni szemeinek, egészen közel hajlott hozzám és úgy vizsgálta paszomántjaimat, gombjaimat és csillagaimat. Homlokán kidagadtak az erek és egész testében remegett.

— Te nyomorult, — ordította a csendbiztos, — hol szerezted ezeket a jelvényeket, — és megragadott nyakamnál fogva, akár egy kutyát és egyszeribe leszakította vállamról a pántokat, ingemről a gombokat és a paszomántokat, — Nem elég hogy megszeged parancsomat és visszajössz, ide dugod az orrodát, hanem még elég bátor vagy ahhoz, hogy gunyt fűzél a mi tiszteletreméltó jelvényeinkből, gombjainkból, paszomántjainkból és csillagainkból, — ordította a csendbiztos és rávetette magát, mind a tiz körmével tépdese le gombjaimat és paszomántjaimat. A földön hevertem és két kezemet tartottam siránkozva magam elé.

— Le a csillagokkal, — ordította don Martin, a csendbiztos és kaparni kezdte galléromról a csillagokat, akár egy kutya. De a csillagok jó erősen a gallérhoz voltak varrva a kövér Li-Pei-ting manisaszszony cérnájával és a cérna nem engedett. A csendbiztos felemelt galléromnál fogva, kinyitotta az irodaajtót és azon át bevonszolt magával az irodába. Ott tédre estem, szántam bántam vétkemet, de a csendbiztossal nem lehetett birni, kék volt és lila, akár a kéthetes hús.

— Le a csillagokkal, — ordította don Martin, a csendbiztos és rövid kardjával közeledett felém, az irgalom legesekélyebb jele nélkül tiszteletreméltó szemében. — Levágni a csillagokat, — ordította, — ez nem bolondság, ezzel nem lehet játszani, a mi jelvényeink nem képezhetik guny tárgyát akárki szemében, — ordította és egymásután vagdosta le galléromról a csillagokat, amik a földre hullottak. A csendbiztos utánuk kapkodott, levegő nélkül, akár egy hal. — Ezek a csillagok sok mindent jelentenek, — ordította, — ezeket nem lehet

csak úgy meggyalázní, nevetség tárgyává tenni, mint ahogy te azt hiszed, alcaguete, hijó de la grandissima puta.

A csillagok szanaszét gurultak, a csendbiztos karddal kezében már nem volt képes utánuk hajolni, hogy összeszedje őket. Vad dühvel ordítózott és a rozoga íróasztal alá rugdosta közben a csillagokat, hogy már ne is lássa azokat.

— Ezeket a csillagokat tisztelni kell, — ordította a csendbiztos, miközben vad dühvel rugdosta szanaszét a csillagokat, a paszomántokat és a gombokat. — Majd megtanítalak én, hogy ezeket a jelvényeket tisztelni kell és nem felvarrni rongyos ingedre, hogy nevetség tárgyává tedd. Ha még egyszer meglátlak a környéken, az lesz a halálod napja. Huszonnégy órát adok hogy a városból eltakarodj, tudakozódní fogok utánad és ha itt találalak addig veretlek a legvastagabb bottal, míg egy lélekzetnyi lesz benned abból a kutya lelkekből. Börtonbe záratlak, hogy ott penészedsz.

Don Martin, a csendbiztos a nyitott ajtón át kizavart az udvarra és utravalól még rámvágott néhányat vastag botjával. Hátam sajgott, szédültem és láttam hogy minden jóakaratom teljesen értelmetlen fülekre talált. Kinn a kancellária udvarán fujt a szél és verte a köveket az eső. Sok mindenre rájöttem ezen az éjszakán. Átkoztam áldatlan természetemet, minden lében kanál voltomat, semmirevalóságomat és mérhetetlenül szégyeltem magam. Üres volt a zsebem és amikor hazaértem, alávaló gyermekeim ráadásul hangos sirással is fogadtak. Feleségem utálatosan nézett rám, mit tehettem hát egyebet, először igyekeztem velük a dolgokat megértetni, ez nem sikerült. Azután meggyújtottam a lámpást és elmondottam nekik a kerekorrú dísznőkről szóló költeményemet. Átkozott gyermekeim meghajigáltak, feleségem pedig lehordott mindennek és két kézzel csapkodta az asztalt. Mit tehettem hát egyebet, fogtam az asztal lábát, ami különben is kijárt, és istenigazában eldöngettem mindnyájukat.

Hu-Tang-ti, a mézesszájú ügynök sötétnek látja a helyzetet. Már régen tető nélkül voltunk, én és egész nyomorult családom, alávaló gyermekeim és rongy feleségem. Feleségemről még nem is beszéltem holott ő is megéri, hogy rápazaroljam a szót. Feleségem egy fejjel volt magasabb nálam, haját szőkére festette és akkora szájjal rendelkezett akár egy zöldségszák. Vékony ajkaiból nem sok jót nézett ki az ember, engem állandóan nyeszlett kutyának, tökfilkónak és agyalágyultnak nevezett, ha irtam egy klapanciát a dísznőcskákról vagy a rózsaszínű elefántról, azt széjjeltépte, mintha nem tudta volna milyen erőfeszítembe került egy-egy költeménynek a megírása. beült már kora reggel a pacalsütő Mei-Ti-lingékhez, vagy a béltisztító Vang-Cai-yünékhez és ott jártatta a száját míg azt valamiféle eleséggel be nem tömték. Mindig azokat szidta akiknél legutóbb járt és akik neki valami harapnivalót juttattak. Különben lusta volt és ha ránézett egy jobbérzésű ember, azonnal hányhatnékja támadt. Nyugodt lelkiismerettel mondhatom hogy nem volt nála utolsóbb asszony ezen a földkerekségen. Gyerekeim ennél fogva mintha csak ráütöttek volna, örökölték az ő mértéktelen természetét, engem, aki végeredményben apjuk szerepét töltöttem be isten és ember előtt, kutyába sem vettek, orrom alá büdösítettek, költeményeimet fenekük tisztogatására elhasználták és mindenért engem okoltak. Ha esett az eső azért, ha izzott a nap azért, egyszóval előtűk is én voltam mindenek az oka.

Hogy a csendbiztos haragja elől is elmeneküljek, elhatároztam hogy elhagyom Trujillót. A város szélén találtam is magamnak való helyet, bozótok között, közvetlen szomszédságában a bőrcserző mű-

helyek lefolyó csatornájának, egy kis dombon, magas pálmák alatt. Sárból és sásból kis kunyhót is építettem és amikor már egészen készen voltam munkámmal, addig könyörögtem alávaló gyerekeimnek és ringyó feleségemnek, hogy osszák meg velem hajlékomat, míg azok nagynehezen rászánták magukat arra, hogy otthagyják lakóhelyükül szolgáló szelédombba vájt barlangjukat és velem összeköltöztek. Egész nap szidták mint a bokrot és átkozták a gazdát, don Martint, a biztost, a papokat és a szelid meztlábás barátokat. Engem reggeltől estig nyeszlett kutyának neveztek és hogy meg ne alázzanak ihletett költeményeim miatt, azt soha el nem mulasztották.

Lakásunk már volt, de éhezni annál többet ehezünk. A gazdáról utóbbi időben nem sokat hallottam, pedig nagyon szívesen viseltem e tiszteletreméltó ember sorsát. Míg egy este ahogy lábaimat éppen a bőrcserzőműhelyek lefolyó csatornájában áztatgattam és meglegegetten dudolgattam a rózsaszínű elefántról szóló legújabb költeményemet, arrafelé haladt Hu-Tang-ti, az ügynök, fehér nadrágban és fehér kabátban, szalmapapucsban, magyszélű fekete kalapban. Fáradt volt a kanális partján mellém leült. Megkérdeztem tőle mi újság, hogy mennek a gazda üzletei.

— Nem a legjobban, — válaszolta Hu-Tang-ti, az ügynök és szomorúan kis pipájára gyujtott. — Li-Fu-szun gazdánk és munkaadónk üzletei egyidő óta sehogyssem mennek, raktárai tele vannak áruval, amiken nem képes tudadni, mert nem kapja meg érték azokat az árakat, amikre ő kalkulált. Ebben az ügyben járok én magam is, meg kivülem még vagy három tucat mézesszájú ügynök. A legjobb és legmézesebbszájú három tucat ügynök, szanaszét nemesak ezen a környéken, nemesak ebben a tartományban, Trujilló tartományában, de az egész országban. Ki gyalog, ki autón, ki öszvérháton, a mézesszájú ügynökök legjava utazik az ő utmutatásai szerint terményei és árucikkei érdekében.

— Terményei eladhatatlanok, árucikkei éppugy. Mit csináljon velük? Állítsa le a termelést, teljesen ésszerűtlen valami. Ha piacra veti áruját, az árak úgy lezuhannak, hogy még az isten se emeli fel azokat. Ugy állunk itt mindnyájan, beleértve a három tucat mézesszájú ügynököt, akár a szamar két szakadék között, — folytatta Hu-Tang-ti, az ügynök és gondterhes arcát megnézte a csatorna állott vizében. — Már azt gondolta ki tiszteletreméltó urunk Li-Fu-szun, hogy áruinak és terményeinek fölöslegét, amit nem tud áraban elhelyezni, egyszerűen a tengerbe dobja, megégeti vagy valami más uton módon elpusztítja. De ez sem célravezető, mert jövőre megint tele lesznek a raktárak, újra gyujtogathatjuk a kazlakat, raktárakat meg az egész aratásra váró rizstáblákat. Egyebet se csinálhatunk mint termelünk és gyujtogatunk, termelünk és gyujtogatunk. A gazdának már egészen beledagadt a sok gondolkodásba a feje, — mondotta Hu-Tang-ti, az ügynök és minthogy már kigyönyörködte magát a csatorna poshadt vizének tükrében, szépen felállt és gondterhes arccal eltávozott.

Busan én is felállottam és szívem legteltesebb érzületével osztottam a gazda nehéz bánatában. Amint kedvtelenül közeledtem kis sárkunyhóm felé, hát látom hogy alávaló gyerekeim egymást püfölve jönnek felém a poros uton a magas bokrok és dusan nőtt pálmák alatt, kezükben kisebb nagyobb esőbröket tartanak, amik színültig tele vannak finom tejjel. Minden lépésüknél kicsurgott a lábasköböl a tej, vastagon öntözve a járatlan út porát.

— Hol voltatok átkozottak? — kiáltottam és szokásom szerinti

azonnal a legrosszabbra gondoltam, arra gondoltam, hogy valami tehenet loptak, vagy jogtalanul eltulajdonítottak egy teli tejeskannát. Hátártalan tisztelőtemben a magántulajdon iránt nemcsak a lopás következményeitől félttem, de akként is gondolkodtam mint a szegény atyák legtöbbike, hogyha vagyont nem is, de legalább jó nevelést és erkölcsös tanítást hagyok hátra alávaló utódaimnak.

— A gazda istállójában, — ordították karban alávaló gyermekeim és felém nyújtották a tejjel teli edényeket. — Nem loptuk a tejet, — ordították kórusban, — a gazda ingyen ad mindenkinek tejet. Ő maga is ott áll az istálló előtt és mindenkire nyájasan mosolyog. Kínálgatja a tejet kóstolóba főnek, fának, — ordították nyomorult gyermekeim torkuk szakadtából, hogy majd beszakadt a fülem. Csak akkor értettem meg a dolgot, amikor festetthajú feleségem is megjelent a tejtől felpuffadt hassal, vállán egy tejjel teli hatalmas kondérral és az egész históriát nekem elmesélte. Szédülő fejjel követtem őket vigyázatosan emelgetve lábaimat a süppedő porban és az egész uton míg kis sárkalibánkig nem értünk, teli torokkal a gazda dicsőségét, jólelkőségét és irgalmasságát üvöltöttem.

A gazda a tejkóstolók szíves pártfogását kéri. — Nohát most beszéljete, — fordultam feleségemhez és gyermekeimhez kis sárkunyhóm árnyékában, amint ment lefelé a nap és miután a nekem juttatott tejet lelkiismeretesen elfogyasztottam, — mondjátok el töviről hegyire hogy' juttotatok a tejhez. Ez az én életem legszebb napja, — folytattam, — én csak egy szegény kínai költő vagyok, aki itt éldegelek Peruban, mindenféle alkalmi munkából tengetve életemet, mert költeményeimet módfelett gyengén méltányolják.

Feleségem elmondotta hogy délután, míg én piócák fogdosásával foglalkoztam, egy akkora cédulaosztogató fiú járt környékünkön, akár a legmagasabb pálmafa. A cédulakihordó fiu meztláb trappolt, hóna alatt nagy köteg mindenfajta röplapot hurcolt, amikből háznak előtt is elszórt jócsomót. A gazda röpcédulái voltak ezek. Nyerstermékeit hirdette ezeken a cédulákon, különböző fajtájú rizsét, kávéját, cukrát, állatbőrét, lisztjét. Leszállított árak mellett, házhoz szállítva, tekintettel a nyomasztó gazdasági helyzetet, ez állott a röpcédulákon. A röpcédulák között volt egy, ami különösen megragadta mindannyiunk figyelmét. Ez volt az a röpcédula, amelyen a gazda tejét hirdette. Asszonyom, — állott a röpcédulán, — tekintse meg istállóimat, kóstolja meg tejemet, minden délután négy és hat között szabad tejkóstoló, ingyen adom a tejet, próbálja meg. Szívesen látom istállóimban, várom látogatását. A cédula alján nagy betűkkel diszelgett: Li-Fu-szun, a gazda.

Első pillanatban nem akartak hinni szemüknek. De kíváncsiságukban és éhségükben felkerekedtek és ahányan voltak, elmentek megtekinteni a gazda istállót. Az egész ucca már tele volt tejkóstolókkal. A gazda istállóinak ajtaja tárva nyitva volt, az istálló előtt állott a gazda és kétségbeejtő vigyorgással fogadta a kóstolókat. Egymásután úgy az asszonyok, mint a gyermekek bemerészkedtek az udvarra. Mindenki megkóstolta a tejet és a gazda orra alá tartotta kisebb, nagyobb lábását, amit a gazda tébolyodott nyájassággal meg is töltött. Ráadásul még mindenki előtt melyen meg is hajlott, tartotta szerencséjének a látogatást és kérte a kóstolók szíves pártfogását. Mindenki meg volt elégedve, mindenki biztosította a gazdát pártfogásáról és ahogy csak tehetta, mindenki kiiskolt az udvarból.

— Aldott legyen a gazda neve, — fordultam feleségemhez és gyermekeimhez, miután azok elmondották nekem az egész történetet,

— ebből is láthatjátok hogy nem vagyunk pusztulásra ítélve, míg egy olyan tiszteletreméltó, nemeslelkű ember árnyékában élhetünk, mint Li-Fu-szun, a gazda. Tanuljátok meg tisztelni az ő nagy nevét, amerre csak mentek egyébről se zengtek dicséretet, mint az ő nemes tetteiről és irgalmas szívéről. Ő a város jótévője, a szegények gyámolítója és a tehetetlenek és az ügyetlenek feleségélyezője. Ezt jegyezzétek meg jól magatoknak, — mondottam áhítatosan és mivel hogy a jóllakottságtól majd szétrepedt a hasam, sárkunyhóm kuckójában lehevitem és boldogam és megnyugodva elaludtam.

Másnap délután én voltam az első, aki figyelmeztettem feleségemet és e földi életre is méltatlan gyermekeimet, hogy szedjék sátorfájukat, fogják bögréjüket és csupraikat és menjenek kóstolóba a gazda istállóihoz. Alávaló gyermekeim és feslettéletű feleségem halani sem akartak arról, hogy mégegyszer a gazda szemei elé kerüljenek. Keserű szavakkal ostoroztam élheteretlenségüket, több élelmességre buzdítottam őket, de mindhiába. Csak hajthatatlanok maradtak, rám se hederítettek és véglegesen nekiálltak, hogy egymás fejéből kipusztítsák a tetűt.

Látva élheteretlen gyermekeim és lusta feleségem hajthatatlanságát, mérhetetlen keserűséggel szívemben magam fogtam hát kézbe jókora fazekunkat, és elindultam a gazda istálló felé, nyakamba szedve mezitelen lábaimat, nehogy elkéssek a cédulán hirdetett ingyen tejköstolóról.

Ho-Vei-pao, a néma megátkozza Li-Fu-szunt, a gazdát. Amire a gazda istállóhoz értem, már félig tele volt a nagy, kövezett udvar. Azonkívül végig az uccán minden irányból csődültek gyerekek és asszonyok az istálló irányába. A gazda az udvar közepén állt, gondterhes homlokkal, szemeit kissé összehunyorítva. Két karján a kabát vissza volt hajtva, inge kigombolva, nadrágszíjja tágabbra engedve és nadrágja felgyűrve. Egyik kezében egy literes mérőt tartott, másik kezével pedig jól megmarkolta a feléje nyújtott edényt. Közben állandóan beszélt, hogy egy pillanatra sem állott be a szája.

— A tej mindennapi szükséglet, — ordította a gazda, — gyerekek élete tej nélkül szinte elképzelhetetlen. Itt mindenki frissen fejt meleg tejet kaphat, házhoz szállítva ugyanabban az árban, ahogy az üzletekben mérik. Az üzleti tej idegen anyagokkal kevert, megbizhatatlan, zsirtartalmától megfosztott, leföldrözött és gyomorhurutot eredményező. Lássák be most már a különbséget és kérem szives pártfogásukat, — ordította a gazda és a kezében lévő literes mérőt belemerítette a kannában párolgó frissen fejt tejebe. — Szives pártfogásukat kérem, — üvöltötte tovább és sorra töltögette a feléje nyújtott kis csuprokat, fazekakat meg lábasokat. — Házhoz szállítjuk a frissen fejt tejet, — harsogta, — szabad kérem becses címüket. Szállítással reggel, délben és este. Aki meg akarja rendelni állandó szállításra, az diktálja be címét, pontos címét, ucca és házsámot. Fizetési kedvezmények, tessenek jelentkezni, kérem szives támogatásukat, — üvöltötte Li-Fu-szun, a gazda és fáradhatatlanul mérte a feléje nyújtott csuprokba a tejet.

Az egész udvar teli volt, de mint rendelő senki sem jelentkezett. Mindenki csak fazekát és csuprát nyujtogatta és rémült szemekkel nézte a gazdát. A gazda kissé pihent, megtörölte izzadt homlokát és végigtekintett a csődületen.

— Nem értem, — mondotta emelt hangon Li-Fu-szun, a gazda, — mindenki jön kóstolni a tejet, megfigyeltem hogy vannak akik már harmadszor is jönnek tejeért és rendelni senkiben sem mutatko-

zik hajlandóság. Vagy izlik a tej, mert jó és akkor nem értem ezt a csökönnyösséget, vagy pedig nem izlik és akkor érthetetlen előttem hogy mégis visszajön. Nem értem, — ordította a gazda kétségbeesetten s mindkét kezét zsebébe dugta.

— Tessék adni tejet, — kiáltották az udvart megtöltő gyerekek, asszonyok és öreg emberek. — Tejet kóstolni jöttünk, tessék adni tejet ha már ide tetszett bennünket csödíteni az ucca másik végiből, akár-milyen keveset is, de most már tessék tejet adni.

— Nem adok ki több tejet, — kiáltotta határozottan a gazda és megdagadt homlokáról állandóan törölgette a lecsurgó veritéket. — Mindenki mehet haza, csak az kap tejet, aki meg is rendeli. Vége a tejkóstolásnak, — ordította magából kikelve és varázslatos arcán patákokban folyt le a veriték. (Folytatása következik)

A VÉLETLEN ÉS A SZÜKSÉGSZERŰSÉG A TÖRTÉNELEMBEN (I)

Irta: JESZENSZKY ERIK (Budapest)

A Korunk egyik múlt évi számában vita folyt Horner Miklós és Szuk Antal között az előbbi világpolitikai fejtegetései alapján, amelyek a lap július-augusztusi számában jelentek meg. Ebben a vitában H. M., szembehelyezkedve — látszólag a marxista dialektika nevében — egy szerinte magát dialektikusnak tartó, tényleg azonban dogmatikus történetiszemlélettel, olyan elméleti álláspontot foglalt el, amely a dialektikus történeti materializmus helyett, a polgári történetiszemléleten alapul. Sz. A. ugyan megkísérelte a vitában, hogy kifejezésre juttassa a szóban forgó konkrét világpolitikai kérdésekben a helyes marxista felfogást, azonban ugyanakkor mellőzte a marxizmus elméleti álláspontjának a kifejtését H. M. nézeteivel szemben. Az utóbbi körülmény indokolja, hogy rámutassunk itt, a felmerült kérdések keretében, de azokat elméleti síkra áttolva, a dialektikus történeti materializmus néhány igen fontos tételére.

H. M.-nak a vitából kitűnő történeti felfogását a következőkben foglalhatjuk össze: a történelemben nagyon kevés dolog történik szükségszerűen, rendszerint véletlenek döntenek benne, egyének és a jó vagy a rossz politika véletlenjei, nem a szükségszerű gazdasági érdekek, hanem az azokról alkotott véletlen vélemények, a vélt gazdasági érdekek. Éppen ezért a történeti fejlődés is csak igen kevésbé látható előre, történeti fejlődéstörvények felállításának nincs sok értelme és ennek következtében még az is kétséges, hogy a politika egyáltalában tudománynak tekinthető-e? A véletlen uralma egészen tág területet hagy a történeti lehetőségeknek. Így például az is lehetséges, hogy Németországban a Hitler-rendszer szocializálni fogja a termelőeszközöket. Vagyis H. M. egy anarchisztikus és chaotikus és ugyanakkor individualista és idealista politikai világnézet állít fel s ekként oly politikai világot mutat be, amelyben a helyes vagy helytelen tájékozódás és ennél fogva cselekvés is véletlenül fordul meg.

Ennek a felfogásnak az kölesönöz látszólagos jogosultságot, hogy egyrészt mintegy az antitézis egy csálhatatlan biztossággal jővel, mereven dogmatikus történetiszemlélettel szemben, másrészt pedig az, hogy a történetben látszólag valóban a véletlen uralkodik. Ha azonban a dialektikus materializmusnak valóban semmi közösége nincs is a merev dogmatikus történeti felfogással, azért még nem téveszti össze a jelenségek felületét belsejükkal, a véletlent és a szük-